

הרב ינון ויסמן

עיסה של שנים

(ירושלמי חלה פ"ג ה"ד)

הגמרא אומרת "שני ישראלים שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין שכבר (היה) [היתה] להן שעת חובה ונפטרו". והקשה על כך הראב"ד (הלכות בכורים פ"ז ה"ט) "א"א אין דבר זה מחוויר ואם עשו אותה לחלק והשלימו מאין לו שהוא פטור ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והשיכן או שצרפן בסל שהן חייבין ואף על פי שראה כן בירושלמי אין השכל נותן לסמוך עליו ועוד דקי"ל אין דחוי אצל מצות ואחד זה ואחד זה כיון שהשלים עליו חייב".

וכתב מהר"י קורקוס (ה"ח) "אבל כשהם ישראלים ולשו שיעור עיסה הרי יש בה תורת חיוב שישראל גלגל ושיעור עיסה הוא ומפני שדעתם לחלקה פטורה ואם היו נמלכים שלא לחלק היתה חייבת דלא מחסרא מידי אלא דעתן פטר אותה וכיון שירד לה תורת חיוב ונסתלק כשחלקו אותה הרי היא כאלו הורמה חלתה ולא שנא אם נפטרה בהרמת חלתה או נפטרה בשביל שדעתם לחלקה וחלקו אותה". ובסוף כתב "ואני תמה איך דוחה הר"א הלכה דירושלמי שאין עליו חולק... אף אם נעלם ממנו הטעם חייבין אנו לסמוך עליהם אפילו על ימין שהוא שמאל כ"ש שלא יאמרו אלא על ימין שהוא ימין שהם כשאמרו ופטרו ידעו מאי זה טעם פטרו כנ"ל".

והראב"ד הבין שכל הטעם לפטור בשני ישראלים, כיון שלא היה כשיעור, ולא שהיה כאן חיוב ואח"כ נפטרו. ואם היו נמלכים, הרי באותו רגע היה חל החיוב, כיון שעל ידי דעתם נוצר כאן שיעור.

ובהמשך אמרה הגמרא "ישראל וגוי שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו. ניחא חלקו של ישראל חייב. חלקו של גוי מהו. כלום חלקו של גוי חייב לא מחמת חלקו של ישראל. חלקו של ישראל חייב וחלקו של גוי פטור" ועל כך שאל הראב"ד (ה"י) "א"א דומה דקשיא דידה אדידיה של ישראל אמאי חייבת ושל עכו"ם אמאי פטורה איפכא מיבעי ליה, ונ"ל דגמרא דירושלמי בתמיהא קאמר דהכי גרסינן ישראל ועכו"ם שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב חלקו של עכו"ם מהו כלום חלקו של ישראל חייב אלא מפני חלקו של עכו"ם חלקו של ישראל חייב וחלקו של עכו"ם פטור משמע דבתמיהא קאמר אלא זה וזה חייב".

ועל כך שעיסת ישראל חייבת כתב הפנ"מ "כלומר הא ודאי ניחא ופשיטא לן דחלקו של ישראל חייב כשהשלים שהרי בתחילה לא היתה שעת חובה על עיסת חלקו לומר בה היתה לה שעת חובה ונפטרה וכיון שנפטרה נפטרה דהא בשעה שהיה לו שותפות עם זה שהיה גוי

לא נתחייב חלק של ישראל כלל שלא היה בחלקו כשיעור והלכך כשחלקו והוסיף הישראל על חלקו עד שהשלים לכשיעור בהא לא מספקא לן דחייבת בחלה".

והכס"מ (ה"י) הסביר "וצ"ל דבעשו עיסה זו על מנת שלא לחלק ואחר כל נמלכו וחלקו מיירי דאי מתחלה עשאוה ע"מ לחלק לא היה ליה שעת חובה מעולם והכי דייק לישנא דרבינו שכתב בבבא זו היתה העיסה ביד העכו"ם וביד הישראל בשותפות מה שלא כתב כן בשאר בבות והיינו לומר שלא עשאוה לחלקה אלא להיות ביניהם בשותפות ואחר כך נמלכו וחלקוה ומש"ה של עכו"ם פטורה שכבר היה לה שעת חובה אבל אם מתחלה עשאוה ע"מ לחלקה של עכו"ם נמי חייבת דהא לא היה לה שעת חובה מעולם". וכ"כ בב"י (יו"ד סי' של) וכ"פ בשו"ע (ס"ו) "היתה העיסה בין עובד כוכבים וישראל בשותפות, וחלקו ואח"כ נתגייר והוסיף כל אחד על שלו עד שהשלים והוסיף לכשיעור, של ישראל חייבת, ושל עובד כוכבים פטורה. הגה: ודוקא שעשאוה מתחילה בשותפות על מנת שלא לחלקו, ונמלכו לחלקה אח"כ, אבל אם עשאוה מתחלה על מנת לחלק, אף של עובד כוכבים חייבת".

והגר"א (סק"ז) הקשה "ב"י וכתב דאם עשאוה מתחלה לחלק לא ה"ל שעת חובה ודבריו תמוהים דא"כ אפי' ב' ישראלים ליחייב כה"ג ועוד דברי שא אמר ב' ישראלים ושם ע"כ בדעתם ע"מ לחלק".

ובטעם ששני גויים שעשו עיסה והתגיירו והוסיפו חייבים כתב הפנ"מ "שלא היה להן שעת חובה ונפטרו. כלומר שלא שייך לומר כאן שהיתה להן להעיסות שעת חובה בשעה שעשו בתחילה ושוב נפטרו בשעה שחלקוה ומשנפטרו נפטרו ולא תהני השלמה בהו שהרי קודם שנתגיירו היה כל זה ומעולם לא היתה להן שעת חובה והלכך עכשיו שנתגיירו והשלים כאור"א לכשיעור נמצא חל חיובם וחייב העיסה לחלה כאחד ולפיכך חייבין בחלה". כלומר שהטעם שלא היתה שעת הכושר, כיון שהיו גויים.

אולם הרמב"ם (ה"ח) כתב שהטעם שונה "שני עכו"ם שעשו עיסה כשיעור וחלקוה ואחר כך נתגיירו, והוסיף כל אחד על חלקו אחר שנתגייר עד שהשלימו לשיעור הרי זו חייבת, שלא היתה לה שעת חובה כשהיו עכו"ם שהרי פחות מכשיעור היה ביד כל אחד מהן". כלומר אין הטעם משום שהיו עכו"ם אלא משום שעשו פחות מכשיעור. והיא סברת הראב"ד לענין שני ישראלים. וא"כ צ"ע מדוע הטעם נכון לגבי גויים ואינו נכון לגבי ישראלים. וגם רואים מכאן שהטעם בגלל שלא היה כשיעור כיון שכל אחד העיסה בפני עצמו, ולא בגלל שהיו גויים. (וכן משמע במהר"י קורקוס שהוא גם מטעם שלא היה שיעור "וביאור וטעם הדבר דכשהם גויים בשעת הגלגול וכל אחד אין לו אלא פחות מכשיעור נמצא שעיסה זו לא היתה לה שום מין חיוב דאף אם היו ישראלים פטורה היתה וגם אם היתה כשיעור לכל אחד גלגול הגוי פוטר נמצא דחסרה שני דברים להתחייב הילכך כשנתגיירו להוסיף כל אחד חייבת דמעולם לא ירד לה חיוב ונפטרה דהא מחסרה תרתי שהוא מגוי ואין בה שיעור אבל כשהם ישראלים ולשו שיעור עיסה הרי יש בה תורת חיוב שישראל גלגל ושיעור עיסה הוא ומפני שדעתם לחלקה פטורה ואם היו נמלכים שלא לחלק היתה חייבת דלא מחסרה מידי

אלא דעתן פטר אותה וכיון שירד לה תורת חיוב ונסתלק כשחלקו אותה הרי היא כאלו הורמה חלתה ולא שנא אם נפטרה בהרמת חלתה או נפטרה בשביל שדעתם לחלקה וחלקו אותה".

ולכן נראה שהרמב"ם סבר באופן עקרוני את סברת הראב"ד, שעיסה של שני שותפים שרוצים לחלק, נחשבת כעיסה ללא שיעור, ופטורה ומעולם לא היה לה שעת הכושר. אלא שבעיסה של שני יהודים כיון שמוטל עליהם חיוב חלה, זה עצמו גורם לעיסה להחשב כעיסה אחת, כיון שהחיוב של העיסה הוא זה שמגדיר את העיסה כעיסה אחת.

ולפ"ז מובנת יותר סברת הירושלמי, שאף שהסברא הבסיסית היא כראב"ד, מ"מ חיוב ההפרשה גורם לכך שנחשב שהיתה שעת הכושר, ונפטרה.

ולפ"ז ברור מה ההבדל בין שני גויים לשני יהודים שבשני גויים לא היה שיעור, כיון שקיימת הסברא הבסיסית של הראב"ד, משא"כ בשני יהודים, שנחשב שהיה שיעור בגלל מצוות חלה.

ולפ"ז ל"ק קושיית הגר"א, שהקשה "דא"כ אפי' ב' ישראלים ליחייב כה"ג ועוד דברישא אמר ב' ישראלים ושם ע"כ בדעתם ע"מ לחלק". ואינו קשה שהסברא של שעת הכושר נכונה רק בשני יהודים שעל כל העיסה יש חיוב הפרשת חלה, ונחשב כשעת הכושר, משא"כ בגוי ויהודי, שעל הגוי אין חיוב, וממילא אין מה שיחבר את העיסות, ונחשב שאין שיעור לגוי ואין שיעור ליהודי, ולכן לא היתה שעת הכושר ולא נפטר מעולם.

אבל בשני ישראלים היתה שעת הכושר שהחיוב של חלה גרם שהיתה שעת הכושר ונפטרה.

